

## KICHIK MAKTAB YOSHIDAGI BOLALARDA O'QISH MOTIVATSIYASINI OSHIRISHNING SAMARALI USULLARI

**Xoliqova Munavvara O'tkir qizi**

**Qarshi shahridagi axborot texnologiyalar va menejment universiteti  
o'quvchisi**

**Annotatsiya:** Kichik maktab yoshidagi bolalarda o'qish motivatsiyasini oshirish masalasi zamonaviy pedagogikada eng dolzarb muammolardan biri sanaladi. Mazkur yosh davridagi bolalar hayoti va shaxsi endi shakllanishi, intellektual va emotsional rivojlanishning asosiy bosqichlariga kirishi bilan o'ziga xos murakkabliklarga ega. O'qishga nisbatan munosabat, ta'lim jarayonidagi faollik, bilimlarni egallash va o'zlashtirish sifati ko'p jihatdan bolaning ichki va tashqi motivatsiyasiga bog'liq. Qiziqish va intilishni shakllantirmagan holda, sifatli va barqaror ta'lim olishga erishish ancha mushkul bo'lishi tabiiy. Shu sababli, kichik maktab yoshida o'qish motivatsiyasi ustida izchil va samarali ishlash pedagogikada ustuvor masalalardan biri sifatida qaraladi.

**Kalit so'zlar:** kichik maktab yoshidagi bolalar, o'qish motivatsiyasi, samarali usullar, psixologik yondashuv, innovatsion metodlar, globalizatsiya, ta'lim tizimi, darsga qiziqish, o'qituvchi roli, zamonaviy pedagogika.

**Аннотация:** Проблема повышения мотивации к обучению у детей младшего школьного возраста является одной из наиболее актуальных проблем современной педагогики. Жизнь и личность детей этого возраста вступают в основные этапы становления, интеллектуального и эмоционального развития, которые имеют свои сложности. Отношение к учебе, активность в образовательном процессе, качество получения и усвоения знаний во многом зависят от внутренней и внешней мотивации ребенка. Закономерно, что без формирования интереса и стремления достичь качественного и стабильного образования гораздо сложнее. Поэтому последовательная и эффективная работа над мотивацией к обучению в младшем школьном возрасте считается одной из приоритетных задач педагогики.

**Ключевые слова:** младшие школьники, мотивация к обучению, эффективные методы, психологический подход, инновационные методы, глобализация, система образования, интерес к уроку, роль учителя, современная педагогика.

**Abstract:** The issue of increasing the motivation to study in children of primary school age is one of the most pressing problems in modern pedagogy. The life and personality of children of this age group are now entering the main stages of formation, intellectual and emotional development, which have their own complexities. The attitude towards studying, activity in the educational process, the quality of acquiring and assimilating knowledge largely depend on the child's internal and external motivation. It is natural that without the formation of interest and aspiration, it is much more difficult to achieve high-quality and stable education. Therefore, consistent and effective work on the motivation to study in primary school age is considered one of the priority issues in pedagogy.

**Keywords:** primary school children, motivation to study, effective methods, psychological approach, innovative methods, globalization, education system, interest in the lesson, the role of the teacher, modern pedagogy.

## **KIRISH**

O'qish motivatsiyasini kuchaytirishda avvalo, bolaning ta'lim jarayoniga bog'liq psixologik iqlimini shakllantirish juda muhim. Motivatsiyaning shakllanish jarayonida bolaning o'ziga nisbatan ishonchi, mujassam orzu-umidlari, o'zini jamoadagi a'zo sifatida his qilish tuyg'usi va shaxsiy qadriyatlar tizimi asosiy omillar sanaladi. Yosh bolalarda o'qishga qiziqishni oshiruvchi faktorlar ko'p, ammo ulardan foydali va samarali natijaga erishish uchun tizimli, bosqichma-bosqich yondashuvda bo'lish talab qilinadi. O'qituvchi va ota-onalarning birgalikdagi faoliyati, ular tomonidan yaratilgan ijobiy muhit motivatsiyani kuchaytirishda asosiy rol o'ynaydi. O'qish jarayonini har tomonlama to'g'ri tashkil etish, bolaga mehr va quvvat berish, uning harakatlarini qadrlash ham o'qishga bo'lgan ishtiyoq hamda ichki rag'batni oshiradi. Shuningdek, zamonaviy o'qitish metodlariga asoslangan individual yondashuvlar, bolaning shaxsiy qiziqish va ehtiyojlariga moslashtirilgan pedagogik vositalar motivatsiyani oshirishda salmoqli ahamiyat kasb etadi. [1]

## **ADABIYOTLAR TAHLILI VA METODOLOGIYA**

Har bir dars jarayonini rang-barang va mazmunan boy qilish, nafaqat an'anaviy dars usullarida emas, balki turli interaktiv yondashuvlarda amalga oshirish maqsadga muvofiq. O'qituvchilar uchun didaktik materiallar, zamonaviy axborot texnologiyalaridan foydalanish, vizual va audio vositalar orqali bilimlarni singdirish o'quvchilarda ta'lim jarayoniga qiziqish uyg'otishda samarador natija beradi. Motivatsiyani oshirish uchun bolaning faol ishtirokiga imkoniyat yaratish, ularni savol-javoblarga jalb qilish, fikrlarini ochiq ifodalash va mustaqil fikrlashga o'rgatish ustuvor ahamiyatga ega. Ta'lim jarayonida individual qobiliyat va salohiyatni to'g'ri aniqlash orqali, o'quvchilarga shaxsiy rivojlanish yo'lini ochib berish mumkin. O'quvchilar o'z kuchlarini ko'rsata oladigan, bilim va tasavvurlarini namoyon qila oladigan sharoitlar yaratish, ularni erkin muhokama, yaratuvchan izlanish va o'z fikrini bildirishga undash orqali motivatsiya kuchayadi. Bunday sharoitda har bir bola o'zini jamiyat a'zosi sifatida his eta boshlaydi va bilim olishga bo'lgan talabini chuqur his qiladi. Pedagogik jarayonda bolalarning o'qishga mandatiy emas, balki chin dildan qiziqishini uyg'otish lozim. Bu borada didaktik o'yinlar, mashqlar va guruhiiy faoliyatlarni samarali tashkil etish muhim. Psixologik jihatdan qulay iqlimni yaratish, har bir bolaning o'zini erkin his qilishi va bilim olish jarayonida faol bo'lishini mustahkamlash uchun zaruriy shart-sharoitlarni yaratish lozim. [2]

O'quvchilarning bilim olishga bo'lgan munosabatini shakllantirishda ular o'z harakatlari natijasiga javobgar ekanliklarini his etishga imkon yaratish va har bir kichik yutuq uchun e'tibor, rag'bat va maqtov so'zlarini aytish muhim rol o'ynaydi. O'qish jarayonidagi har bir kichik muvaffaqiyat bolada yangi cho'qqilar sari intilish, o'qishga daxldorlik hissini mustahkamlashga olib keladi. Rag'bat va motivatsiyaning doimiy bo'lishi maqsadida har bir bolaning individualligi e'tiborga olinishi, uning o'ziga xos tomonlari va qobiliyatlari yuksak baholanmog'i lozim. Zamonaviy davrda kichik yoshdagi bolalarda o'qish motivatsiyasini oshirish uchun har tomonlama interaktiv darslarni tashkil etish, texnologik vositalardan samarali foydalanish va bolani mustaqil o'zlashtirish jarayoniga jalb qilish zarur. Internet resurslaridan maqsadli foydalanish, turli onlayn o'quv platformalaridan foydalangan holda ma'lumotlarni boyitish, bolalarga yanada qiziqarli va tushunarli bilim taqdim etishda muhim rol o'ynaydi. O'qitish jarayonida bolani doimiy

kuzatib borish, muvaffaqiyatsizlikdan himoyalash va xatolardan saboq olishga o'rgatish ham motivatsiyani o'stiradi. O'quvchining yutuqlarini muhokama qilish, uning kichik yoki katta yutuqlari uchun yengil va samimiy mukofot berish, bu orqali bolani o'ziga ishonch hosil qilishiga yordam beradi. Odatda bolalarning o'zini namoyon qilish hamda yaratgan ishlarini ko'rsatish orqali ularda motivatsiya kuchayib boradi. [3]

## **MUHOKAMA VA NATIJALAR**

Pedagogik nuqtai nazardan, bolalarning intilishlari, qiziqish va ishtiyoqi yuksak darajada bo'lishi uchun ta'lim mazmunini yangilash, turli ijodiy faoliyatlarga jalb qilish, ularni moslab boshlang'ich bosqichda qatnashish uchun imkon yaratish samarali mexanizm hisoblanadi. Bolalar uchun qiziq va noodatiy ta'lim usullaridan foydalanish, ular uchun didaktik yondashuvlarni turlicha amalga oshirish motivatsiyaga ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Ular o'zini sinovdan o'tkazish, bilim va tasavvurlarini rivojlantirish uchun yangi imkoniyatlarni bilib, o'qishga ko'proq intiluvchi bo'lib boradilar. O'qish motivatsiyasini oshirish zamonaviy psixologiya va pedagogikada kichik yoshdagi o'quvchilarga ko'proq mustaqillik va ijodiy yondashuvni berishni talab qiladi. Ilm olishga bo'lgan qiziqishni rivojlantirish uchun, bilimlarni kengaytirish, chuqur o'rganish, izlanish va eksperimentlarni amalga oshirish uchun shart-sharoitlarni yaratish juda muhim. O'qituvchi va ota-onalarning hamdo'stligi, bolaga e'tibor va g'amxo'rlik ko'rsatishi, rag'batlantirish, uni faol jarayonlarga jalb etish motivatsiyaning asosiy kuchi sifatida namoyon bo'ladi. Bola uchun yangi bilimlarni kashf qilish, o'zini rivojlantirish, hayotiy ko'nikmalarni o'zlashtirish va tafakkur ufqini kengaytirish o'qish motivatsiyasining kuchayishida muhim ahamiyatga ega. O'qish jarayonida bolaning o'ziga ishonchi va mustaqil fikrlashi yuksalishi uchun ularni samarali va zamonaviy metodlarda tarbiyalash, yangi bilimlarni hayotga tatbiq etish uchun sharoit yaratish muhim. [4]

Kichik maktab yoshidagi bolalarda motivatsiyani oshirishda darslarni ixcham va samarali tashkil qilish, o'quv materiallarini sodda va tushunarli ifodalash, bolaga erkin va qulay so'zlash imkonini berish, ularni mustaqil qaror qabul qilishga o'rgatish zarur. Bu o'quvchilarning o'z mustaqilligi va tashabbuskorligini oshiradi. Boshlang'ich sinflarda bolalarning bilim olish ko'nikmalarini shakllantirish hamda bilimga bo'lgan intilishini rag'batlantirish o'qituvchining ijodiy va pedagogik salohiyatini to'la yuzaga chiqarishni

talab etadi. Bu jarayonda bir yo‘la darsliklarga asoslangan, biroq o‘quvchilarning yosh xususiyatlari va individualligiga mutlaqo mos pedagogik yondashuvlarni joriy etish, darslarni atmosfera va mazmun jihatdan bolalarga yaqin bo‘lgan dildan, sodda hamda qiziqarli usullarda olib borish samara beradi. Kichik maktab yoshidagi bolalarda o‘qish motivatsiyasini oshirish uchun ularni hayotiy maqsadlar sari intiltirish, ijtimoiy ahamiyatli tamoyillar asosida jamoadagi faoliyatga jalb qilish, mustaqil hayotiy qarorlar qabul qilishga o‘rgatish, ilmga doimiy rag‘batni uyg‘otish muhim. Bolalar dars jarayonida faqat bilim olish emas, balki ulkan hayotiy saboqlarni o‘zlashtirishini his qilishi uchun zamonaviy, keng qamrovli va erkin muhitda bilim olishlariga imkoniyat yaratish bugungi pedagogikaning ustuvor yutuqlaridan biridir. [5]

Har bir bola uchun o‘qish motivatsiyasidagi ijobiy o‘zgarishlarni kuchaytirish, uni ilm-fan, texnologiya va madaniyat yangiliklariga yaqinlashtirish, shaxsiy maqsadlarga erishishda yangi marralarga ilhomlantirish bilan bog‘liqdir. Motivatsiya jarayonida bolalarning mustaqil o‘qib-o‘rganishga bo‘lgan ehtiyoj va qiziqishi yuqori bo‘lishi uchun tanlov erkinligini yaratish, o‘zini namoyon qilish, bilimlarini kengaytirish hamda eng zamonaviy ma’lumotlarni egallash imkoniyatini yaratish pedagogikaning zamonaviy talabidir. O‘qituvchi va ota-onaning boladagi o‘qish motivatsiyasini kuchaytirish yo‘nalishida birgalikdagi sa’y-harakatlari, bolani har tomonlama kuzatib borish va vaqtida to‘g‘ri yo‘naltirish, unda ishonch va intilishni uyg‘otish ham zamonaviy motivatsion pedagogika natijadorligini oshiradi. Ayni paytda har bir bolaning o‘ziga xos yondashuvini aniqlash, ularni innovatsion metodlar, texnologiyalar va zamonaviy resurslar orqali jalb qilish, darsni interaktiv, qiziqarli va erkin muhitda o‘tkazish motivatsiya kuchayishiga zamin yaratadi. Keng qamrovli ta’lim jarayoni, ijobiy psixologik iqlim, hamjihatlik va samimiy munosabat, bolani har tomonlama rag‘batlantirish, shaxsiy yutuqlari va intilishini qadrlash orqali zamonaviy boshlang‘ich sinf o‘quvchilari uchun o‘qishga motivatsiyani oshirishda sezilarli natijalarga erishish mumkin. Har bir o‘quvchining o‘sishi, rivojlanishi va kelajakda bilimli, erkin va barkamol shaxs bo‘lib shakllanishida o‘qish motivatsiyasini oshirish asosiy omil bo‘lib xizmat qiladi. [6]

## **XULOSA**

Xulosa qilib aytganda, kichik maktab yoshidagi bolalarda o‘qish motivatsiyasini oshirish ko‘p qirrali, murakkab va uzluksiz davom etuvchi jarayon hisoblanadi. Bu borada ta’lim jarayonini mazmun va shakl jihatdan to‘g‘ri tashkil etish, mashg‘ulotlarni bolalarning yosh va individual xususiyatlariga moslashtirish, interaktiv va zamonaviy texnologiyalardan foydalanish, mustaqil o‘qib-o‘rganishga zamin yaratish hamda ota-ona va o‘qituvchi hamkorligi asosiy omil hisoblanadi. Har tomonlama uyg‘un va samarali motivatsion muhitni yaratgan holda, kichik maktab yoshidagi bolalarda bilim olishga bo‘lgan intilish va qiziqishni yuksaltirish, ilm va ma’rifat yo‘liga sadoqatli yoshlarni tarbiyalash imkoniyati yuzaga keladi. Shu tarzda, zamonaviy jamiyat ehtiyojlariga javob bera oladigan, bilimli, tashabbuskor va ijodiy fikrlovchi yoshlarni yetishtirish mumkin bo‘ladi.

### FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Abduqahhorova, M. (2019). “O‘quvchilarda kasbiy motivatsiyani shakllantirishning psixologik xususiyatlari”. *Psychology and Education*, 2(3), 115-124.
2. Abdurahmonov, I. (2020). “Kichik maktab yoshidagi bolalarda o‘qishga qiziqishni shakllantirish”. *Boshlang‘ich ta’lim*, 5(4), 56-65.
3. Ahmedova, N. (2021). “Boshlang‘ich sinf o‘quvchilari motivatsiyasini oshirishda innovatsion metodlar”. *Innovative Pedagogy*, 6(2), 73-80.
4. Akromova, G. (2022). “O‘quvchilarda darsga bo‘lgan qiziqishni shakllantirish usullari”. *Modern Education*, 8(1), 23-32.
5. Bakhramova, L. (2021). “O‘quvchilarda o‘qish motivatsiyasini oshirishning samarali yo‘llari”. *Primary Education*, 4(2), 44-52.
6. Juraeva, X. (2018). “O‘qish motivatsiyasi va uni shakllantirishda o‘qituvchining roli”. *Training and Motivation*, 3(1), 78-84.
7. Komilova, M. (2019). “Boshlang‘ich sinf o‘quvchilarida o‘qish motivatsiyasining psixologik asoslari”. *Child Psychology*, 1(2), 12-21.
8. Matmurodova, N. (2017). “O‘qituvchi va o‘quvchi o‘rtasida motivatsion aloqalarni rivojlantirish”. *Educational Reforms*, 2(5), 33-41.
9. Mirzayeva, S. (2018). “Kichik maktab yoshidagi bolalarda o‘qishga rag‘batni oshirishning zamonaviy metodlari”. *Contemporary Pedagogy*, 1(4), 59-67.

10. Sultonova, D. (2019). “Boshlang‘ich sinf o‘quvchilarining o‘qishga qiziqishini rivojlantirish”. Pedagogical Skills, 3(2), 88-95.